

31. december 1938, Bratislava.

Správa Ministerstva vnútra Slovenskej krajiny okresným náčelníkom, policajným riaditeľstvám a štátnym politickým orgánom o podpísaní dohody o vzájomnej amnestii medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom.

Vláda Slovenskej krajiny k prevedeniu zmluvy o vzájomnej amnestii trestných činov politickej povahy, spáchaných do dňa 31. 12. 1938, uzavretej 23. decembra 1938 medzi republikou Česko-Slovenskou a kráľovstvom Maďarským¹, uzniesla sa takto:

I. Amnestie, poľahke abolicie politických správnych priestupkov budú na Slovensku účastní:

- a) všetci maďarskí štátni príslušníci,
- b) všetky osoby bez ohľadu na štátnu príslušnosť, patriace k maďarskej národnosti,
- c) okrem osôb maďarskej národnosti i všetky tie osoby, ktoré v dobe spáchania trestného činu mali svoje stále bydlisko na území, ktoré potom v zmysle rozhodcovského výroku vyneseného vo Viedni dňa 2. novembra 1938 bolo prítelené k Maďarsku, pokiaľ obdržia maďarskú štátnu príslušnosť pri usporiadaní otázok súvisiacich so štátnym občianstvom v dôsledku územných zmien, poľahke na základe dohody uzavretej v tomto smere, alebo v zmysle maďarských zákonov iným spôsobom.

II. Amnestia, poľahke abolicia sa týka priestupkov stíhateľných policajnými trestnými súdmi pokiaľ sú povahy politickej, alebo boli spáchané z pohnútok politických – a boli spáchané do dňa 31. 12. 1938.²

III. Toto uznesenie prevedie Ministerstvo vnútra Slovenskej krajiny, ktoré vydá pre policajné trestné súdy na Slovensku prevádzacie nariadenia.

Minister vnútra:
Dr. Tiso

SNA, MV, kart.13, D – IV, č.121. Originál, strojopis.

Úradné noviny, 31. 12. 1938, č. 71, s. 1.

¹ Kompletný pôvodný text dohody o amnestii nepublikujeme.

² Na základe dohody o amnestii sa uskutočnila vzájomná výmena zajatcov.

Dňa 1. 1. 1939 česko-slovenské vojenské orgány odovzdali maďarskej strane na železničnej stanici v Seredi 345 maďarských teroristov, ktorí boli väznení v Ilave a z Maďarska sa vrátilo domov 29 česko-slovenských príslušníkov. Hlásenie okresného náčelníka zo Serede z 30. 1. 1939. – SNA, KÚ, kart. 295, č. 48/1939 prez.

Podobne 7. 1. 1939 na železničnej stanici v Lučenci sa vymenili vojenski zajatci. Do republiky prišlo 16 česko-slovenských príslušníkov (1 podporučík, 10 vojakov, 3 pohraničníci a 2 finanční strážníci). Správa kapitána Turzáka z 9. 1. 1939. – Tamže.

2. január 1939, Budapešť.

Správa chargé d'affaires česko-slovenského vyslanectva P. Fišu o maďarsko-slovenských vzťahoch po udalostiach v obciach Komjatice a Šurany.

Maďarské úřední kruhy a s nimi i značná část veřejného mínění věnují zvláštní pozornost poměru maďarsko-slovenskému a tato pozornost se od doby vídeňského rozhodnutí přirozeně jenom zvětšila. Výsledkem toho jest, že jak v rozmluvách s politickými osobnostmi, tak i před širší veřejností v tisku se poukazuje na to, že dobrý poměr maďarsko-slovenský jest potřebný pro obě strany a to nejenom z důvodu historické tradice, nýbrž i z příčin věcných.

Jest nesporné, že za touto tendencí, která se projevila ve vyhraněnější formě v druhé polovici posledního čtvrtletí roku 1938, se schovává snaha maďarské politiky docílití pokud možno dobrý poměr ke Slovákům a tím zeslabiti vnitřní kohezi Česko-Slovenska. Počítá se při tom s tím, že kdyby došlo za určitých okolností k vnitřnímu rozkladu Česko-Slovenska, zaviněném antagonismem mezi Čechy a Slováky, bylo by možno eventuálně počítati vážně s návratem celého Slovenska do lůna koruny svatoštěpánské. I když se snad o tomto konečném cíli nemluví a nepíše veřejně, jest nesporné, že se naň tím více myslí a proto sleduje dnes Budapešť s krajní pozorností i nejmenší a nejnepatrnější třenicí mezi Prahou a Bratislavou.

Jest přirozené za těchto okolností, že krvavé události ve Velkých Šuranech a nepokoje v Komjaticích působily v Budapešti velmi rušivě¹. Lze bezpečně říci, že maďarská vláda a úřední kruhy vůbec litují velice, že došlo ke krvavým událostem ve Velkých Šuranech a jest též nesporné, že si za žádnou cenu nepřejí, aby se podobné události opakovaly. Texty úředních komuniké vydaných maďarskou telegrafickou kanceláří ze dne 27. a 29. prosince 1938 na to zřejmě ukazují, i když se v nich činí pokus svaliti zodpovědnost za tyto události v první řadě na agitaci slovenskou, vedenou z Nitry a na rozhlasové a jiné projevy slovenských směrodatných činitelů².

Mimo to, že šuranské události znepřátelily Maďarsku celé slovenské veřejné mínění a docílily, dle maďarských odhadů, značné sblížení mezi Prahou a Bratislavou, což jest pro Budapešť nežádoucí, jsou tyto události maďarské vládě velmi nepřijemné i z toho důvodu, poněvadž dokazují tím jasněji, čím brutálnější bylo tamní krveprolití, že stará legenda o živelné touze Slováků po návratu do Maďarska, jest právě jen legendou. Toto jest nepřijemné jak vnitropoliticky, tak i zahraničně-politicky, poněvadž to ztěžuje další zahraniční revisní propagandu.

Velmi vážná jest též zahraničně politická reperkuse těchto událostí. V Budapešti jest pozornost, kterou věnoval případu šuranskému zahraniční tisk a v první řadě říšsko-německý tisk, který otiskl i projev ministra Dra Ďurčanského³, velmi nepřijemnou, poněvadž staví maďarskou vládu do takového světla, jako kdyby z vídeňského rozhodnutí přijímala a prováděla jenom ustanovení, ze kterých má prospěch a nechtěla nic věděti o závazcích jí tím uložených.

Ze všech těchto prvků se skládá snaha maďarské vlády zahladiti pokud možno co nejdříve krajně nepřijemné následky události v Šuranech a v Komjaticích⁴. Nejde zde jenom o úřední projev stálého zástupce ministra zahraničních věcí, který učinil v rozmluvě s podepsaným dne 28. prosince 1938⁵, nýbrž se tato snaha o nejrychlejší zahlazení neblahých následků události v Šuranech projevuje i v úvodníku Pester Lloydů z 29. prosince 1938⁶. Tento úvodník jest inspirován ministrem zahraničních věcí hrabětem Štěpánem Csákym a po ocenění kvalit slovenského lidu reaguje na rozhlasové projevy bratislavské vysílací stanice, ve kterých dokonce i zodpovědný člen slovenské vlády Dr. Ďurčanský žádal právo sebeurčení a revisi vídeňského rozhodnutí na základě plebiscitu. Přesto že zodpovědný ministr postupoval tímto způsobem, který může znamenati jenom zvýšení napětí, jest maďarská vláda – tak píše inspirovaný úvodník – rozhodnuta učiniti vše k uklidnění mysli. Slovenští vůdcové hlásají sice ostrý boj proti Maďarům, ale zodpovědní vůdcové Maďarů a Maďaři

vůbec zamítají rozhodně tento boj, který si nepřejí. Podobný boj by působil jenom radost Praze, která by zase mohla rozdvoujit Slováky a Maďary, kdežto všechno mluví dnes pro sblížení těchto dvou národů. Bylo by na čase, aby zodpovědné živly i za novými hranicemi se setkaly a pomáhaly k tomu, aby byl vytvořen mezi Maďarskem a Slovenskem přátelský sousedský poměr, jak si to přejí hospodářské, geografické, historické a nacionální ohledy. Maďarská vláda jest pevně rozhodnuta učiniti vše, aby tento žádoucí stav byl co nejdříve uskutečněn. V tom jí ovšem podporuje celý maďarský národ jako jeden muž.

Jako další snahy maďarské vlády o zahlazení následků šuranských událostí a snahy o jistý smír lze též považovati úvodník, který napsal zahraniční ministr hrabě Štěpán Csáky na Nový rok do vládního denníku *Függetlenség*⁷. Tento úvodník jest věnován trvalým základnám maďarské vnitřní a zahraniční politiky a konstatuje, že silné a nezávislé Maďarsko jest i v zájmu mocností římsko-berlínské osy. Síla Maďarska se však právě přátelským poměrem k mocnostem osy mnohokrát zvětsila. Mohl by však, jak ve vnitřní, tak v zahraniční politice býti velmi vážným rušivým momentem způsob nakládání s menšinami. Autor upozornil již docela otevřeně maďarské veřejné mínění na důležitost této otázky a snažil se jasně vysvětliti, že jest třeba pochopiti celý dalekosáhlý význam tohto projevu a s porozuměním konstatovati a uskutečniti jeho následky.

Tento článek Csákyho a hlavně krátký odstavec vztahující se na důležitost řešení menšinové otázky mini – dle spolehlivých informací, kterých se vyslanectví dostalo – nejenom řešení otázky německé menšiny v Maďarsku, která se energicky domáha svých práv, nýbrž má na mysli právě po událostech v Šuranec i řešení problému slovenské menšiny.

Jest ovšem nutno rozlišovati mezi snahami vlády, která jest ve své politice velkorysejší a mezi praxí lokálních orgánů a úřadů, které postupují v obsazeném území vůči slovenské menšině krajně šovinisticky. Nelze též si představiti, že po podobném článku zahraničního ministra bude již otázka menšin v Maďarsku uspokojivě řešena. Jest oprávněna obava, že obsazením od Slovenska otrženého území zmohutněl maďarský nacionalismus, který sní i nadále o starých historických hranicích, bude proto ve své nesnášenlivosti působiti na snahy vlády v menšinovém směru jako brzda. Bude tudíž třeba vyčkat, jak se dokáže v praxi ochota maďarské vlády ke smíru a jak se uplatní cestou zákonů a nařízení snahy ministra zahraničních věcí Csákyho a podobné snahy předsedy maďarské vlády Imrédyho. Určitým měřítkem tu budou jednání č.-s.-maďarské delegace pro provedení vídeňského rozhodčího výroku o dohodu o menšinách. Lze očekávati, že maďarská vláda učini alespoň pokus o jisté ústupky i ve věcech slovenské menšiny. Jest nutno opětovně zdůrazniti, že přes to, že Mnichov a Vídeň znamenají vítězství „völkisch“ principu nad principem historickým, nevzdaly se určité kruhy dnešního Maďarska snu o staré historické hranici. Snaha dostat zpět celé Slovensko žije i nadále v maďarských duších, přesto že přestává býti dnes politickou realitou a za ní schovává se i přátelství a tout *prix*⁸ vůči Slovensku a Slovákům.

Ministr pro t. zv. „ozvobozenou Horní zemi“ Jaross, který zná poměry na Slovensku z osobní zkušenosti, řekl ještě nedávno v soukromém rozhovoru toto: „Samostatné Slovensko by se nijak nemohlo udržeti a muselo by se fatálně – ať by to chtělo nebo ne – vrátiti ke koruně Svatoštěpánské. Kdyby další vnitřní rozklad Česko-Slovenska přispěl k rychlejšímu vývoji v tomto směru, mohla by se dáti Slovensku v rámci Svatoštěpánské koruny taková státoprávní situace a autonomie, jakou mělo svého času chorvatské království v Maďarsku.“

Poměr k Slovákům jest dnes vážnou starostí maďarské vlády, zvyšuje neklid v zemi a má vliv i na zahraniční vztahy země. Maďaři počínají si uvědomovati, že přivtělením „Félvidéku“ nebyly odstraněny všechny potíže země, nýbrž naopak, že přirostly úkoly nové, jež nedají se dnes

jíž řešiti starými methodami maďarské předválečné politiky. Vše to jde k přemýšlení.

Chargé d'affaires:
Dr. Fiša

AMZV ČR, PS I, Budapešť 1939, č. 1. Originál, strojopis.

¹Pozri dok. č. 92.

²Pozri dok. č. 94, pozn. 1.

³Pozri dok. č. 93, pozn. 1.

⁴Pozri dok. č. 92.

⁵Pozri dok. č. 94.

⁶Článok sa pri dokumente nenachádza.

⁷Článok nie je k dokumentu priložený.

⁸Stoj čo stoj.

3. január 1939, Praha.

Zásady pre vypracovanie dohody o menšinách medzi Česko-Slovenskom a Maďarskom na základe skúseností z minulosti, spracované A. Strakom.

Zásady pre úpravu menšinových problémov medzi Československom a Maďarskom.

I. Uznanie zásady národnej, rečovej, duševnej a kultúrnej jednoty menšín s materským národom.

II. Zákaz násilnej asimilácie. Zákaz prekážania v priznaní národnosti.

III. Zabezpečenie práva voľného užívania materinskej reči v slove a písme v osobnom, úradnom a hospodárskom styku, v tlači a na verejných schôdzkach. Z toho nesmú povstať žiadne nevýhody príslušníkom národnostných menšín.

Zabezpečenie organizačnej slobody príslušníkov národnostných menšín vo vlastnom národnom duchu a to v každom obore národného, kultúrneho, hospodárskeho a cirkevného života. Zabezpečenie samosprávy týchto národných, kultúrnych, hospodárskych a cirkevných organizácií a ich voľného vývoja.

Zabezpečenie voľného vydávania časopisov rôzneho druhu, ďalej vydávania iných tlačových produktov literárnych, vedeckých a odborných v materinskej reči a vo vlastnom národnom duchu.

Zabezpečenie práva zakladania a vydržiavania škôl všetkých kategórií v materinskej reči a v národnom duchu. Zabezpečenie samosprávy týchto národnostných škôl v obciach, mestách a v krajiniských výboroch. I tam mali plnú voľnosť užívania materinskej reči.

Slováci v Maďarsku nemali a nemajú toto zastúpenie a nemajú možnosť užívať materinskú reč v obciach, ani tam, kde tvoria väčšinu obyvateľstva.

IV. U nás mali Maďari všade, kde tvorili kvalifikované percento obyvateľstva, možnosť používať tiež i maďarské nápisy, vyhlášky, názvy ulíc. To bolo prísne dodržiavané. V obchodnom živote